

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

№7(2)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

*Elektron nashr. 470 sahifa,
13-iyul, 2026-yil.*

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapirjanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – “Yangi O'zbekiston” va “Pravda Vostoka” gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: “Tadbirkor va ishbilarmon” MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers “Yangi O'zbekiston” and “Pravda Vostoka”, Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oğlu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

“Maktabgacha va maktab ta'limi” jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta'limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo'yicha
ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Bolalik davridagi autizmning turli shakllarini differensial tashxislash	10
<i>Saydaliyeva Xojiya Abduljalil qizi</i>	
Autizm spektri buzilishi bo'lgan bolalarda kommunikativ ko'nikmalarni shakllantirishda qo'llaniladigan korreksion ish tamoyillari	14
<i>Karimova Zulfiya Abduraxmanovna, Saydaliyeva Xojiya Abduljalil qizi</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarda axborot iste'mol madaniyatini rivojlantirishning psixologik-pedagogik asoslari	19
<i>Dadonova Aziza Tulkunovna</i>	
Ilk o'spirinlik yoshidagi o'quvchilarning o'z-o'ziga bo'lgan munosabatini psixologik tahlili	23
<i>Mamaradjabova Bog'zoda Abdilxakimovna, Panjiyeva Nargiza Botirovna</i>	
Oliy ta'lim tizimida muammoli o'qitish texnologiyasi	30
<i>Tuksanova Zilola Izatulloyevna</i>	
Shahar va qishloq yuqori sinf o'quvchilarida irodaviy sifatlarning qiyosiy tahlili	35
<i>Mamaradjabova Bog'zoda Abdilxakimovna, Panjiyeva Nargiza Botirovna</i>	
Organik kimyo ta'limida ochiq tipli STEAM loyihalarini loyihalashning didaktik modeli va uni amaliyotga joriy etish metodikasi	41
<i>Bo'riyev Rashidbek O'ktamjonovich</i>	
Kasbiy kompetentlikni oshirishda raqamli ta'lim vositalari va interaktiv metodlardan foydalanish	47
<i>Fazildjanova Nilufar Xikmatdjanovna</i>	
Tadbirkorlik faoliyatini innovatsion va ta'lim ekotizimidagi roli	50
<i>Mirzayeva Nigora Ibrohimjon qizi</i>	
Kasbiy ta'lim muassasalarida strategik boshqaruvni joriy etishning nazariy-metodologik asoslari	54
<i>Qobilov Voxidjon Zoxidovich</i>	
Психологические факторы мотивации личности в обучении иностранному языку	58
<i>Мухамеджанова Римма Рашидовна</i>	
Jadid ma'rifatparvarlarining boshlang'ich ta'lim-tarbiya jarayonida o'quvchilarda kitobxonlik fazilatlarini va madaniyatini shakllantirishdagi pedagogik tajribalari	66
<i>Ahmadov Olimjon Shodmonovich, Fayzilova Mohinur Azamhon qizi</i>	
Talabalarda kelajakni strategik modellashtirish layoqatini rivojlantirish bo'yicha ilg'or xorijiy va mahalliy tajribalarning qiyosiy-pedagogik tahlili	70
<i>Sadriddinova Feruza Meliyevna</i>	
Bo'lajak pedagoglarda kreativ fikrlashni rivojlantirishda fanlararo abstsessial va ordinal bog'liqlikka asoslangan metodik ta'minotni takomillashtirish	75
<i>Xudayberganov G'ayrat Quranboyevich</i>	
Maktablarda chaqiruvga qadar boshlang'ich tayyorgarlikni isloh qilish: muammo va yechimlar	80
<i>Qudratov O'ktam G'ofurovich</i>	
Ustoz-shogird tizimida raqamli vositalardan foydalanishning metodik asoslari	85
<i>Tursunov Xusniddin Isomovich</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida kommunikativ kompetensiyani shakllantirishda maktab va oila hamkorligining pedagogik imkoniyatlari	88
<i>Safarova Halovat Barnoyevna</i>	
Globallashtirish sharoitida tolerantlik madaniyatining nazariy-metodologik asoslari	91
<i>Yusupova Maftuna Ilxomidin qizi, Qurbonova Zebiniso Mamarajab qizi</i>	
Adobe After Effects muhitida inersiyaviy davomiylik va ustma-ust harakatni avtomatlashtirishning matematik modeli (Ziyoanim Overlap)	97
<i>Hakimov Bahtiyorjon Muzaffar o'g'li</i>	
Tizimli yondashuv asosida talabalarning raqamli kompetensiyasini takomillashtirishning uch komponentli konseptual modeli	101
<i>Kulidjanova Yulduzxon Inomjon qizi</i>	

The Theory of Fostering Students' Responsibility for Natural Resources and Waste in Karakalpak Folk Pedagogy.....	104
<i>Tursinbekova Qundizgul Joldasbekovna</i>	
Soft skills kompetensiyalarining ilmiy-pedagogik mohiyati va zaruriyati: soft skills tushunchasining evolyutsiyasi, asosiy komponentlari, turlari va tasnifi	109
<i>Igamberdiyeva Gulmira Botir qizi</i>	
O'zbek va ingliz tillarida "yolg'izlik" konseptining leksik-semantik xususiyatlari.....	115
<i>Sabina Saitmurodova Olim qizi</i>	
Bo'lajak pedagoglarni kasbiy tayyorlashda art-pedagogikaning imkoniyatlari.....	119
<i>Komolova Iroda Xamidullayevna</i>	
9-sinf iqtisodiy va ijtimoiy geografiya darslarida GIS texnologiyalaridan foydalanishning pedagogik imkoniyatlari va uslubiy muammolari	123
<i>Sapayeva Gulbahor Odilbek qizi</i>	
Zamonaviy biologiya ta'limida interaktiv metodlarni qo'llashning nazariy jihatlarini	126
<i>Abdullayeva Guzalxan Vladimirovna</i>	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini xalqaro baholash dasturlari bilan ishlashga tayyorlashning zarurati	130
<i>Berdimurodova Mexrubon Masudjonovna</i>	
Nutq nuqsoni bo'lgan o'quvchilarning ijtimoiy moslashuv jarayoniga ta'sir etuvchi omillar	136
<i>G'aniyeva Maloxat Odilovna</i>	
Ruhiiy salomatlikni mustahkamlashda psixologik treninglarning ahamiyati	140
<i>Maqsuda Norbosheva, Nafisa Abduyeva</i>	
Xitoy tilini xalqaro miqyosda o'qitishning zamonaviy tendensiyalari.....	144
<i>Shasaidova Lola Shamaksudovna</i>	
Социально-экологический кризис в Южном Приаралье.....	149
<i>Сейтова З. П.</i>	
Iqtisodiy fanlar bo'yicha to'garak faoliyatini tashkil etishning nazariy-metodik asoslari.....	153
<i>Xusanboyeva Tursunoy Muxammadqasimjanovna</i>	
Motivational Readiness for Continuous Professional Development.....	162
<i>Okilova Kamola Sadulloyevna</i>	
Raqamli ta'lim muhitida o'quvchilarda antisotsial xulq-atvorning oldini olishning pedagogik mexanizmlari ..	166
<i>Davronova Zarrina Baxtiyorovna</i>	
Yapon tilini o'qitishda らしい (rashii) evidentsiallik ko'rsatkichini o'rgatishning pedagogik xususiyatlari	173
<i>Musayeva Aziza Ibrohim qizi</i>	
Ta'lim tizimini rivojlantirishda pedagogik prognostikaning nazariy-metodologik asoslari va metodik imkoniyatlari.....	178
<i>Sharipova Shaxnoza Xasanovna</i>	
Qoraqalpoq nasrida inson psixologiyasi.....	183
<i>Dosbergenova Miyrigul Sadiratdinovna</i>	
Tibbiy ta'lim klasterida talaba markazlashgan muhitni shakllantirish: kredit-modul sharoitida intellektual adaptiv tyutorlik texnologiyasining pedagogik imkoniyatlari	188
<i>Ibragimova Venera Azadovna</i>	
Turli yosh davrlarida perfektsionizm va maqullanish motivatsiyasi o'rtasidagi bog'liqlikni o'rganish.....	193
<i>Nazaraliyeva Marhabo Xayitboyevna</i>	
Frazeologik derivatsiyaning lingvomadaniy xususiyatlari	197
<i>Raxmonova Gavhar Nuritdinovna</i>	
Development of adolescent thinking and its psychodiagnostics and psychocorrection	202
<i>Samarova Shoxista Rabidjanovna</i>	
Jadid pedagogik konsepsiyasi va zamonaviy ta'lim tizimi integratsiyasi: tarixiy-pedagogik tahlil va amaliy yo'nalishlar	209
<i>Shamsullayeva Ruxsatoy Sunnatullayevna</i>	

Kredit-modul tizimi asosida kasbiy ta'lim tashkilotlari o'quvchilarini kasbiy kompetensiyalarini baholashning pedagogik mexanizmi	213
<i>Shoyqulov Baxtiyor Bakirovich</i>	
Modern Socio-Psychological Trends in the Study of Emotional Alienation	219
<i>Yangibaeva Dildorakhon Rakhmon kizi</i>	
O'quv-mashq guruhi futbolchilarining jismoniy tayyorgarligi.....	225
<i>Xolmaxmatov Boburjon Musurmon o'g'li</i>	
Sport ta'limida axborot bilan boyitilgan o'quv muhitini yaratish va vizualizatsiya vositalarining didaktik imkoniyatlari	230
<i>Muxitdinova Nigora Mexriddinovna</i>	
Bo'lajak mutaxassislarda yangi avlod darsliklari bilan ishlash ko'nikmalarini rivojlantirishning didaktik imkoniyatlari	236
<i>Abdujalilov Farruxbek Po'latjon o'g'li</i>	
O'smirlarda deviant xulq-atvor shakllanishining psixologik xususiyatlari.....	239
<i>Robiya Toshpo'latova Akmal qizi, X. A. Asqarova</i>	
Aralash ta'limning pedagogik mohiyati va didaktik tamoyillari.....	244
<i>Azerbayeva Elmira Muratbayevna</i>	
Texnikaviy fanlarni o'qitish jarayonini tashkil qilish	248
<i>Niyazova Bibiniso Boltayevna</i>	
Estetik tarbiya va ruhiy go'zallik: san'at va adabiyotga muhabbat orqali shaxsdagi buzg'unchi xulq-atvorning oldini olish.....	253
<i>Nigora Yo'ldasheva Sodiqjon qizi</i>	
Raqamli texnologiyalar asosida bo'lajak qishloq xo'jaligi muhandislarini loyihalash-konstruktsiyalash faoliyatiga tayyorlash metodikasini takomillashtirish	259
<i>Xolmo'minova Shahnoza Gulyam qizi</i>	
Bo'lajak musiqa o'qituvchilarining raqamli kompetentligini rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlari.....	264
<i>Axrorov Xurshid Xamidovich</i>	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining tanqidiy tafakkurini rivojlantirishning nazariy asoslari	271
<i>G'ofurova Mohidil Sayfutdin qizi</i>	
Bo'lajak muhandislarning geoinformatsion kompetentligini rivojlantirish muammosi tahlili	275
<i>Berdiyev Dilshod Faxriddin o'g'li</i>	
Академия Маъмуна: силиконовая долина средневековья.....	279
<i>Аъзамова Диёра Дильшодовна</i>	
Biblioterapiya vositasida boshlang'ich sinf o'quvchilarida qadriyatlarga ijobiy munosabatni shakllantirish yo'llari va vositalari.....	286
<i>Komolova Shoxsanam Muzaffar qizi</i>	
Ixtisoslik fanlarini o'qitishda raqamli modellashtirish vositalarini didaktik moslashtirish: integrativ ta'lim platformasi misolida.....	291
<i>Usarov Jabbor Eshbekovich</i>	
Kichik maktab yoshidagi o'quvchilarning o'qishga bo'lgan munosabatini klasterli yondashuv asosida rivojlantirish – pedagogik muammo sifatida.....	297
<i>Umarova Gulhayo Murodiljon qizi</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida inklyuziv ta'limni tashkil etishning pedagogik shart-sharoitlari.....	301
<i>Salayjonova Saodatjon Maxsudbek qizi, Nyutonova Xilola Lochinbekovna</i>	
Boshlang'ich ta'limda kompetensiyaviy yondashuv va zamonaviy o'qitish strategiyalarining nazariy-amaliy asoslari	305
<i>G'ulomjonova Mohinur Ulug'bek qizi</i>	
Формирование профессиональных компетенций педагога будущего в условиях цифровой трансформации и внедрения технологий искусственного интеллекта.....	309
<i>Sodikova Diloromkhon Botirjon qizi</i>	
Geografiya darslarida milliy meros va qadriyatlarni o'rgatish metodikasini takomillashtirish hamda uning samaradorligini statistik baholash.....	313
<i>Xabibullayeva Muxabbatxon Nu'monjonovna</i>	

Jadidlar tomonidan darslik va o'quv qo'llanmalarining nashr etilishi	319
Aslonov Madamin Mansurovich	
Chust va Samarqandda ekoturizm rivojlanishida milliy hunarmandchilikning o'rni va ahamiyati	324
Allanov Shuxrat Qilichovich	
Maktab direktor o'rinbosarlarining aksiologik kompetensiyasini diagnostika qilish mezonlari	329
Toxirov Botirjon G'ofurjon o'g'li	
Talabalarda maqsadga intiluvchanlik namoyon bo'lishining psixologik mexanizmlari va shakllanish jarayonlari	335
Babadjanova Saiyora Khushnutovna	
Maktabgacha ta'lim muassasasi rahbarining kasbiy faoliyatida stress va vaqt bosimini boshqarish usullari	340
Xalilova Soxibaxon Sadikjanovna	
Namoyishli tajriba va laboratoriya ishlari asosida o'quvchilarning amaliy kompetensiyalarini shakllantirishning metodik-didaktik ta'minoti	346
Isroilov Shermurod Shamsiddin o'g'li	
Xotin-qizlarda ijtimoiy-psixologik xulq-atvor strategiyalarining migratsiya turiga bog'liq differensial namoyon bo'lishi	353
Axmedova Dildora Olimjonovna	
Rus tilidagi mediamatnlr bilan ishlashda geymifikatsiya elementlarini qo'llash	359
Maxkamov Shoxjaxon Rustambek o'g'li	
Shaxsning o'zini anglash jarayonida refleksiyaning psixologik mohiyati	365
Achilova Durdona	
Bo'lajak oligofrenopedagoglar--ning praksiologik tayyorgarligining tarkibiy tuzilmasi	370
Niyozova Dilfuza Rustam qizi	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining mantiqiy tafakkurini rivojlantirishda interaktiv raqamli o'yinlar va vizualizatsiya texnologiyalaridan foydalanish metodikasi	375
Teshaxo'jayeva Mohlaroy Shuhratxo'ja qizi	
Bo'lajak surdopedagoglarni tayyorlashda innovasion surdo-texnologiyalar, neyro-trenajyorlar va faol praksiologik metodlarning interaktiv sinergiyasini joriy etish	380
X. I. Malikova	
Onkologik bemorlarga psixologik yordam ko'rsatishning zamonaviy texnologiyalari va ularning hayot sifatiga ta'siri	385
Niyazova Nilufar Farxadovna	
Zamonaviy ta'lim muassasalarida axborot-pedagogik ma'lumotlar bazasini yaratish va o'quv jarayonini monitoring qilishda undan samarali foydalanish metodikasi	391
Mirzayeva Dilnoza Ulug'bek qizi	
Моделирование текста как средство развития речи младших школьников: сопоставительный анализ отечественных и зарубежных исследователей	395
Каипова Гузель Ильдаровна	
Qisqa masofaga yuguruvchilarning maxsus jismoniy tayyorgarligini rivojlantirishda kompleks mashg'ulot vositalarining samaradorligi	400
Ruzmetov Furqat Ikramovich	
Англоязычные заимствования в современном русском языке: функции и механизмы адаптации	406
Мажидова А. О.	
Oliy ta'limda jismoniy tarbiya o'qituvchilarining raqamli savodxonligini oshirishning pedagogik asoslari tahlili	411
Abduraimov Shaxboz Panji o'g'li	
XXI asr kompetensiyalarini boshlang'ich sinf o'quvchilarida shakllantirishda texnologiya fani roli	417
Bozorova Lola	
MELQO modeli asosida 6-7 yoshli bolalarda ikkinchi tilni o'rganish jarayonida tasavvur rivojlanganligini baholash metodikasi	420
G'aniyeva Shahlo Abduqahhor qizi	

Hozirgi jamiyat sharoitida yosh kelin-kuyovlarning yangi oilaviy muhitga moslashuv jarayoni.....	426
Nazirqulova Nodira G'anijanovna	
Epistemik tafakkurning ilmiy tadqiqot kompetensiyalarini shakllantirishdagi o'rni	429
Raximova Aziza Davranbekovna	
Matematika ta'limida steam loyihalarini tashkil etishning nazariy-metodik modeli	432
Umarqulov Abdusattar Amanboyevich	
Педагогические и психологические основы формирования компетенций в сфере фриланса у учащихся общеобразовательных школ.....	441
Пурханова Толганай Жуманазаровна	
Talaba-qizlarda sun'iy intellekt savodxonligi va liderlik kompetensiyalarini integratsiyalashgan holda rivojlantirish texnologiyasi.....	445
Davlatjonova Mohidil Ulug'bek qizi	
Ko'zi ojiz talabalarni cholg'u chalishga o'rgatishda Brayl notasining o'rni va pedagogik samaradorligi	449
Raximov Yorqinjon Nuriddin o'g'li	
Oliy ta'lim muassasalarida ta'lim sifatini oshirishni boshqarishning tashkiliy-pedagogik jarayonlari	456
Kimsanova Rahnamo Solijonovna	
Tarixiy tafakkur tushunchasi, mazmun-mohiyati hamda pedagogik asoslari	461
Ashurova Gulnozaxon Asqaraliyevna	
Autizmga ega bo'lgan bolalar rivojlanishining o'ziga xos xususiyatlari va ularni pedagogik-psixologik qo'llab-quvvatlash	465
Usmanova Nilufar Ilhom qizi, Utbasarova Umida Mexmanovna	
Tibbiyot oliy ta'lim muassasalarida biokimyo fanini problemali ta'lim (PBL) texnologiyasi asosida o'qitish metodikasini takomillashtirish (adabiyotlar sharhi).....	470
Keldiyorova Shoxida Xusniddin qizi	
Bo'lajak pedagog-tarbiyachilar pedagogik mahoratini rivojlantirish modeli	475
Botirova Mohiraxon Olimjanovna	
I. Yusupovning "To'maris" poemasi o'qitish usullari	481
Allayar Dermenov	
Maktablarda uyali aloqa vositalaridan foydalanishni tartibga solish masalalari.....	485
Egamova Ma'suma Inomiddinovna	
"Loyiha - izlanish – rivojlanish" (LIR) modelining konseptual asoslari va tuzilmasi	491
Suyunova Marjona Xudoysukur qizi	
Bo'lajak tibbiyot xodimlarining diagnostik kompetensiyalarini rivojlantirishning nazariy asoslari va zamonaviy tendensiyalari: ilmiy adabiyotlar tahlili	495
Xalimova S. A.	
Ways of Teaching Vocabulary Using Mobile-Assisted Language Learning (MALL) in English Language Teaching: A Review.....	501
Muborak Azimova	
Transformativ pedagogikaning konseptual modeli va ta'limdagi imkoniyatlari	510
Sh. E. Yakubova	

MAKTABLARDA UYALI ALOQA VOSITALARIDAN FOYDALANISHNI TARTIBGA SOLISH MASALALARI

Egamova Ma'suma Inomiddinovna

Andijon viloyati Asaka tumani

57-umumiy o'rta ta'lim maktabining ona tili va adabiyot fani o'qituvchisi

Annotatsiya: Mazkur maqolada umumiy o'rta ta'lim maktablarida uyali aloqa vositalaridan foydalanishni tartibga solishning pedagogik, psixologik, huquqiy va tashkiliy jihatlarini tahlil qilinadi. Raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi natijasida mobil telefonlar ta'lim jarayonining ajralmas qismiga aylanayotgan bo'lsa-da, ulardan nazoratsiz foydalanish o'quvchilarning diqqatini pasaytirishi, akademik natijalarga salbiy ta'sir ko'rsatishi va ta'lim muhitiga turli xavflarni keltirib chiqarishi mumkin. Maqolada O'zbekiston Respublikasida maktablarda mobil telefonlardan foydalanishni tartibga soluvchi me'yoriy-huquqiy hujjatlar, xalqaro tajribalar hamda zamonaviy ilmiy tadqiqotlar asosida muammoning yechimlari yoritilgan. Shuningdek, maktablarda mobil qurilmalardan foydalanish bo'yicha samarali boshqaruv mexanizmlari va tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: uyali aloqa vositalari, mobil telefon, maktab ta'limi, ta'lim sifati, raqamli texnologiyalar, pedagogika, ta'lim siyosati, akademik natijalar, axborot xavfsizligi, maktab intizomi.

Abstract: This article analyzes the pedagogical, psychological, legal and organizational aspects of regulating the use of mobile communication devices in secondary schools. Although mobile phones are becoming an integral part of the educational process as a result of the rapid development of digital technologies, their uncontrolled use can reduce students' attention, negatively affect academic performance, and pose various risks to the educational environment. The article discusses solutions to the problem based on regulatory and legal documents regulating the use of mobile phones in schools in the Republic of Uzbekistan, international experience, and modern scientific research. Effective management mechanisms and recommendations for the use of mobile devices in schools are also developed.

Key words: mobile communication devices, mobile phone, school education, quality of education, digital technologies, pedagogy, educational policy, academic performance, information security, school discipline.

Аннотация: В данной статье анализируются педагогические, психологические, правовые и организационные аспекты регулирования использования мобильных средств связи в средних школах. Несмотря на то, что мобильные телефоны становятся неотъемлемой частью образовательного процесса в результате стремительного развития цифровых технологий, их неконтролируемое использование может снижать внимание учащихся, негативно влиять на успеваемость и создавать различные риски для образовательной среды. В статье рассматриваются решения проблемы на основе нормативно-правовых документов, регулирующих использование мобильных телефонов в школах Республики Узбекистан, международного опыта и современных научных исследований. Также разработаны эффективные механизмы управления и рекомендации по использованию мобильных устройств в школах.

Ключевые слова: мобильные средства связи, мобильный телефон, школьное образование, качество образования, цифровые технологии, педагогика, образовательная политика, успеваемость, информационная безопасность, школьная дисциплина.

KIRISH

XXI asr axborot texnologiyalari va raqamli kommunikatsiyalar asri sifatida inson hayotining barcha jabhalarida tub o'zgarishlarni yuzaga keltirmoqda. Raqamli transformatsiya jarayonlari ta'lim tizimini ham chetlab o'tmay, o'quv jarayonining mazmuni, shakli va metodlarini yangicha tashkil etishni taqozo etmoqda. Mobil aloqa texnologiyalari, internet tarmoqlari, sun'iy intellekt, bulutli texnologiyalar va raqamli ta'lim platformalarining jadal rivojlanishi natijasida mobil telefonlar nafaqat aloqa vositasi, balki axborot olish, bilimlarni egallash, masofaviy ta'limni tashkil etish va o'quv jarayonini boshqarishning muhim vositalaridan biriga aylandi. Ayniqsa, smartfonlarning funksional imkoniyatlari kengaygani sari ular o'quvchilar hayotining ajralmas qismiga aylanib bormoqda.

Bugungi kunda mobil telefonlar orqali elektron darsliklar, virtual laboratoriyalar, onlayn kutubxonalar, video-darslar, sun'iy intellektga asoslangan ta'lim platformalari, tarjima dasturlari, elektron lug'atlar va test tizimlaridan foydalanish imkoniyati mavjud. Bu esa o'quvchilarning mustaqil ta'lim olish kompetensiyalarini rivojlantirish, axborot bilan ishlash ko'nikmalarini shakllantirish hamda raqamli savodxonligini oshirish uchun qulay sharoit yaratmoqda. Shu bilan birga, mobil qurilmalar yordamida o'quvchilar global axborot makoniga ulanib, zamonaviy ilmiy resurslardan foydalanish imkoniyatiga ega bo'lmoqda. Biroq mobil telefonlarning ta'lim muassasalarida keng qo'llanilishi bilan bog'liq qator pedagogik, psixologik, huquqiy va tashkiliy muammolar ham yuzaga kelmoqda.

Dars jarayonida uyali aloqa vositalaridan maqsadsiz foydalanish o'quvchilarning diqqatini chalg'itishi, o'quv motivatsiyasini pasaytirishi, fanlarni o'zlashtirish sifatiga salbiy ta'sir ko'rsatishi, akademik halollik tamoyillarini buzishi hamda ta'lim muassasasidagi ichki tartib-intizomga putur yetkazishi mumkin. Bundan tashqari, mobil internet orqali ijtimoiy tarmoqlarga ortiqcha berilish, onlayn o'yinlarga qaramlik, kiberbulling, noqonuniy foto va video tasvirga olish, shaxsiy ma'lumotlarning tarqalishi kabi xavflar ham ta'lim tizimida dolzarb muammolardan biri bo'lib qolmoqda.

So'nggi yillarda dunyo miqyosida mobil telefonlardan maktablarda foydalanish bo'yicha qarashlar sezilarli darajada o'zgarmoqda. Dastlab ayrim davlatlarda mobil qurilmalarni ta'lim muassasalarida to'liq taqiqlash amaliyoti qo'llanilgan bo'lsa, bugungi kunda ko'plab mamlakatlar muvozanatli yondashuvni tanlamoqda. Ya'ni mobil telefonlardan faqat pedagogik maqsadlarda, o'qituvchi nazorati ostida va aniq belgilangan tartib asosida foydalanish konsepsiyasi ilgari surilmoqda. Bunday yondashuv bir tomondan ta'lim sifatini oshirishga xizmat qilsa, ikkinchi tomondan o'quvchilarning raqamli kompetensiyalarini rivojlantirish imkonini beradi.

Jahon amaliyotida mobil telefonlardan foydalanishni tartibga solish masalasi ta'lim siyosatining muhim yo'nalishlaridan biri sifatida qaralmoqda. UNESCO, OECD, UNICEF, Yevropa Ittifoqi hamda boshqa xalqaro tashkilotlarning tavsiyalarida raqamli texnologiyalardan foydalanishda "pedagogik maqsadga muvofiqlik", "raqamli xavfsizlik", "bolalar manfaatlarining ustuvorligi" va "raqamli fuqarolik" tamoyillariga amal qilish zarurligi ta'kidlanadi. Ayniqsa, UNESCOning Global Education Monitoring Report 2023 hisobotida mobil texnologiyalarni ta'lim jarayoniga joriy etishda ularning foydasi va ehtimoliy salbiy oqibatlarini o'rtasidagi muvozanatni saqlash zarurligi alohida qayd etilgan.

Rivojlangan davlatlar tajribasi shuni ko'rsatadiki, mobil telefonlardan foydalanishni samarali boshqarishning yagona universal modeli mavjud emas. Masalan, Fransiyada boshlang'ich va quyi o'rta maktablarda mobil telefonlardan foydalanish qat'iy cheklangan bo'lsa, Singapur va Janubiy Koreyada ular darsning mazmuni va maqsadiga qarab o'qituvchi nazorati ostida qo'llaniladi. AQSh, Kanada va Buyuk Britaniyada esa maktablarning ichki siyosati asosida turli xil yondashuvlar amal qiladi. Bu tajribalar mobil qurilmalarni to'liq taqiqlashdan ko'ra, ulardan foydalanishni aniq me'yorlar asosida tartibga solish samaraliroq ekanligini ko'rsatmoqda.

O'zbekiston Respublikasida ham ta'lim tizimini raqamlashtirish, zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini joriy etish hamda o'quvchilarning raqamli kompetensiyalarini rivojlantirish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. "Ta'lim to'g'risida"gi Qonun, "Raqamli O'zbekiston – 2030" strategiyasi hamda umumiy o'rta ta'lim tizimini rivojlantirishga oid normativ-huquqiy hujjatlarda ta'lim jarayoniga zamonaviy texnologiyalarni integratsiya qilishga alohida e'tibor qaratilgan. Shu bilan birga, umumiy o'rta ta'lim muassasalarida ichki tartib-qoidalar asosida mobil telefonlardan foydalanishni tartibga solishga oid talablar ham belgilangan.

Pedagogik nuqtai nazardan mobil telefonlardan foydalanish masalasi faqat intizomni ta'minlash bilan cheklanmaydi. Bu, avvalo, o'quvchilarda raqamli madaniyat, media savodxonlik, axborot xavfsizligi, internet etikasi va mas'uliyatli raqamli xulq-atvorni shakllantirish bilan chambarchas bog'liq. Zamonaviy maktab bitiruvchisi nafaqat mobil texnologiyalardan foydalana olishi, balki ularni tanqidiy tahlil qilish, ishonchli axborotni ajrata bilish, shaxsiy ma'lumotlarini himoya qilish va sun'iy intellekt vositalaridan mas'uliyat bilan foydalanish kompetensiyalariga ham ega bo'lishi zarur.

Mazkur tadqiqotning dolzarbligi shundaki, bugungi kunda maktablarda uyali aloqa vositalaridan foydalanishni tartibga solish bo'yicha ilmiy asoslangan, pedagogik jihatdan samarali va xalqaro tajribaga mos yondashuvlarni ishlab chiqishga ehtiyoj ortib bormoqda. Raqamli ta'lim muhitining kengayishi sharoitida mobil telefonlardan oqilona foydalanish qoidalarini takomillashtirish ta'lim sifati, o'quvchilar xavfsizligi va sog'lom psixologik muhitni ta'minlashning muhim omillaridan biri hisoblanadi.

Tadqiqotning maqsadi umumiy o'rta ta'lim maktablarida uyali aloqa vositalaridan foydalanishni tartibga solishning pedagogik, huquqiy va tashkiliy asoslarini tahlil qilish, xalqaro tajribalarni qiyosiy o'rganish hamda ta'lim sifatini oshirishga xizmat qiluvchi samarali tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat.

Shunday qilib, maktablarda uyali aloqa vositalaridan foydalanishni tartibga solish zamonaviy ta'lim tizimining dolzarb ilmiy va amaliy muammolaridan biri bo'lib, uni chuqur o'rganish ta'lim sifati, raqamli transformatsiya jarayonlarining samaradorligi hamda o'quvchilarning raqamli madaniyatini yuksaltirishga xizmat qiladi.

Mazkur tadqiqot natijalari umumiy o'rta ta'lim muassasalarida mobil texnologiyalardan foydalanish bo'yicha ilmiy asoslangan boshqaruv mexanizmlarini takomillashtirish va ta'lim siyosatini rivojlantirish uchun muhim nazariy hamda amaliy ahamiyat kasb etadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Maktablarda uyali aloqa vositalaridan foydalanishni tartibga solish masalasi so'nggi o'n besh-yigirma yil davomida pedagogika, psixologiya, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, ta'lim menejmenti va huquqshunoslik yo'nalishlarida eng dolzarb ilmiy mavzulardan biriga aylandi.

Raqamli texnologiyalarning ta'lim tizimiga keng kirib kelishi natijasida mobil telefonlarning o'quv jarayoniga ta'siri bo'yicha yuzlab ilmiy tadqiqotlar amalga oshirilgan. Ushbu tadqiqotlar mobil qurilmalarning o'quvchilarning akademik muvaffaqiyati, diqqatni jamlash qobiliyati, psixologik holati, ijtimoiy rivojlanishi va raqamli kompetensiyalariga ta'sirini turli metodologiyalar asosida baholagan.

Ilmiy adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, ushbu muammo bo'yicha tadqiqotlarni besh asosiy yo'nalishga ajratish mumkin: Mobil telefonlarning ta'lim sifatiga ta'siri bo'yicha tadqiqotlar. Psixologik va ijtimoiy ta'sirni o'rganuvchi ilmiy izlanishlar. Xalqaro tashkilotlar tavsiyalari va ta'lim siyosati bo'yicha tadqiqotlar. Raqamli pedagogika va media savodxonlikka oid ilmiy ishlar.

O'zbekiston ta'lim tizimida mobil texnologiyalardan foydalanishga bag'ishlangan tadqiqotlar.

Mobil telefonlarning o'quv jarayoniga ta'siri ilk bor XX asr oxiri va XXI asr boshlarida AQSh hamda Yevropa mamlakatlari olimlari tomonidan tizimli ravishda o'rganila boshlandi. Dastlabki tadqiqotlarda mobil telefonlar asosan o'quvchilar diqqatini chalg'ituvchi omil sifatida baholangan bo'lsa, keyingi yillarda ularning ta'lim vositasi sifatidagi imkoniyatlari ham keng tadqiq etildi.

Marc Prensky (2001) o'zining mashhur "Digital Natives, Digital Immigrants" nomli ilmiy maqolasida zamonaviy o'quvchilarni "raqamli avlod" sifatida tavsiflab, ular uchun mobil texnologiyalar kundalik hayotning ajralmas qismiga aylanganligini ta'kidlaydi. Olimning fikricha, ta'lim tizimi ham ana shu o'zgarishlarga moslashishi, mobil texnologiyalarni ta'lim jarayoniga integratsiya qilishi zarur.

Larry Rosenning ilmiy izlanishlari esa mobil telefonlardan ortiqcha foydalanish o'quvchilarning diqqatni jamlash qobiliyatini pasaytirishi, dars davomida bilimni o'zlashtirish samaradorligini kamaytirishi va internet qaramligini kuchaytirishini ko'rsatadi. Uning tadqiqotlariga ko'ra, dars davomida mobil telefonni bir necha marta tekshirish o'quvchining diqqatini tiklash uchun o'rtacha 15–20 daqiqa vaqt talab qiladi.

Beland va Murphy tomonidan Buyuk Britaniya maktablarida o'tkazilgan empirik tadqiqot natijalari mobil telefonlardan foydalanishni cheklash o'quvchilarning akademik natijalarini sezilarli darajada yaxshilaganini ko'rsatgan. Ayniqsa, past o'zlashtiruvchi o'quvchilarda ijobiy natijalar yaqqol kuzatilgan.

Shuningdek, Computers & Education, Educational Technology Research and Development, Education and Information Technologies, British Journal of Educational Technology kabi xalqaro ilmiy jurnallarda chop etilgan ko'plab maqolalarda mobil telefonlardan pedagogik maqsadlarda foydalanishning afzalliklari va xavflari kompleks tahlil qilingan. So'nggi yillarda raqamli ta'lim, elektron darsliklar, sun'iy intellekt, media savodxonlik va masofaviy ta'lim texnologiyalariga bag'ishlangan ko'plab dissertatsiyalar va ilmiy maqolalar himoya qilindi. Ushbu tadqiqotlarda mobil telefonlardan foydalanishning didaktik imkoniyatlari, o'quvchilarning raqamli kompetensiyalarini rivojlantirish hamda axborot xavfsizligini ta'minlash masalalari keng yoritilgan.

Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, mobil telefonlarning ta'lim jarayoniga ta'siri bo'yicha xalqaro miqyosda ko'plab fundamental ilmiy tadqiqotlar amalga oshirilgan. Ularda mobil qurilmalarning akademik natijalar, psixologik rivojlanish, raqamli kompetensiyalar va media savodxonlikka ta'siri chuqur tahlil qilingan. Biroq O'zbekiston umumiy o'rta ta'lim maktablarida uyali aloqa vositalaridan foydalanishni tartibga solishning huquqiy, pedagogik va tashkiliy mexanizmlarini kompleks tahlil qiluvchi ilmiy tadqiqotlar yetarli darajada mavjud emas.

Ayniqsa, xalqaro tajribani milliy ta'lim tizimiga moslashtirish, maktab ichki tartib-qoidalarining samaradorligini baholash, mobil qurilmalardan foydalanishning o'quvchilarning akademik natijalari va xulq-atvoriga ta'sirini empirik asosda o'rganish bo'yicha ilmiy izlanishlarga ehtiyoj saqlanib qolmoqda. Shu nuqtai nazardan, mazkur tadqiqot xalqaro ilmiy tajriba, zamonaviy pedagogik yondashuvlar va O'zbekiston ta'lim tizimining amaliy ehtiyojlarini uyg'unlashtirgan holda maktablarda uyali aloqa vositalaridan foydalanishni tartibga solishning samarali modelini ishlab chiqishga qaratilgan bo'lib, ushbu yo'nalishdagi mavjud ilmiy bo'shliqni to'ldirishga xizmat qiladi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqotda umumiy o'rta ta'lim maktablarida uyali aloqa vositalaridan foydalanishni tartibga solish masalalarini o'rganishda kompleks ilmiy yondashuvdan foydalanildi. Tadqiqot metodologiyasi pedagogik, huquqiy va qiyosiy tahlil usullariga asoslanib, mavzuning nazariy hamda amaliy jihatlarini yoritishga qaratildi.

Tadqiqot davomida, avvalo, ilmiy adabiyotlarni tahlil qilish metodi qo'llanildi. Ushbu metod orqali mobil telefonlardan ta'lim jarayonida foydalanish, ularning o'quvchilarning akademik natijalari, raqamli kompetensiyalari va psixologik holatiga ta'siri bo'yicha mahalliy hamda xorijiy olimlarning ilmiy ishlari o'rganildi va umumlashtirildi.

Shuningdek, qiyosiy-taqqoslash metodi asosida Fransiya, Singapur, Janubiy Koreya, AQSh, Kanada va Buyuk Britaniyada maktablarda mobil telefonlardan foydalanishni tartibga solish amaliyoti O'zbekiston Respublikasidagi mavjud me'yoriy-huquqiy yondashuvlar bilan solishtirildi. Mazkur usul orqali turli davlatlarda qo'llanilayotgan boshqaruv modellari, ularning afzalliklari va kamchiliklari aniqlandi hamda milliy ta'lim tizimida qo'llash mumkin bo'lgan samarali tajribalar ajratib olindi.

Tadqiqotda me'yoriy-huquqiy hujjatlarni tahlil qilish metodidan ham foydalanildi. Bunda O'zbekiston Respublikasining 2020-yil 23-sentabrdagi O'RQ-637-son¹ "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni, "Raqamli O'zbekiston – 2030" strategiyasi, umumiy o'rta ta'lim tizimiga oid Prezident farmon va qarorlari hamda Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligining ichki tartib-qoidalarini belgilovchi me'yoriy hujjatlar mazmunan tahlil qilindi. Bundan tashqari, tahlil va sintez metodlari yordamida ilmiy manbalardan olingan nazariy qarashlar umumlashtirildi, mobil telefonlardan foydalanishning ta'lim sifati, axborot xavfsizligi va o'quvchilar raqamli madaniyatiga ta'siri bo'yicha xulosalar shakllantirildi. Tadqiqot natijalarini tizimlashtirishda mantiqiy tahlil, umumlashtirish va ilmiy xulosa chiqarish usullaridan foydalanildi.

Mazkur metodologik yondashuvlar tadqiqot maqsadiga erishish, maktablarda uyali aloqa vositalaridan foydalanishni tartibga solishning pedagogik, huquqiy va tashkiliy asoslarini ilmiy jihatdan asoslash hamda ta'lim sifati va raqamli xavfsizlikni ta'minlashga qaratilgan amaliy tavsiyalarni ishlab chiqish imkonini berdi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Mazkur tadqiqot natijalari umumiy o'rta ta'lim maktablarida uyali aloqa vositalaridan foydalanishni tartibga solish masalasi zamonaviy ta'lim tizimining eng dolzarb pedagogik, psixologik, huquqiy va axborot xavfsizligi bilan bog'liq muammolaridan biri ekanligini ko'rsatdi. Ilmiy adabiyotlar, xalqaro tajriba va milliy me'yoriy-huquqiy hujjatlar tahlili shuni tasdiqlaydiki, mobil telefonlardan foydalanishning ta'lim sifati va o'quvchilarning shaxsiy rivojlanishiga ta'siri bir xil emas. Bu ta'sir, avvalo, mobil qurilmalardan foydalanish maqsadi, foydalanish davomiyligi, o'qituvchining pedagogik mahorati, maktabning ichki tartib-qoidalar va ota-onalar nazorati kabi omillarga bog'liq.

Tadqiqot davomida aniqlangan muhim jihatlardan biri shundaki, mobil telefonlarni maktablarda to'liq taqiqlash ham, ularni hech qanday cheklovsiz qo'llash ham zamonaviy ta'lim ehtiyojlariga to'liq javob bermaydi. Bir tomondan, smartfonlar elektron ta'lim resurslari, raqamli kutubxonalar, onlayn laboratoriyalar, interaktiv testlar, QR-kodli topshiriqlar, elektron lug'atlar va sun'iy intellekt asosidagi o'quv platformalaridan foydalanish imkonini berib, ta'lim samaradorligini oshirishi mumkin. Ikkinchi tomondan, dars vaqtida nazoratsiz foydalanish o'quvchilarning diqqatini chalg'itadi, o'quv motivatsiyasini pasaytiradi va akademik natijalarga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Shu sababli mobil telefonlarga nisbatan "taqiqlash" yoki "to'liq erkinlik" tamoyili emas, balki "pedagogik jihatdan boshqariladigan foydalanish" tamoyili ustuvor bo'lishi lozim. Ilmiy adabiyotlarda ham mobil telefonlardan foydalanishning salbiy ta'siri ko'proq ularning nazoratsiz qo'llanilishi bilan bog'liq ekani qayd etiladi.

Psixologik tadqiqotlar mobil telefonlardan uzoq vaqt foydalanish o'quvchilarda diqqatning pasayishi, xotira faoliyatining susayishi, uyqu rejimining buzilishi, internet va ijtimoiy tarmoqlarga qaramlik, emotsional zo'riqish hamda ruhiy salomatlik bilan bog'liq muammolarni kuchaytirishini ko'rsatmoqda. Ayniqsa, qisqa videolar, ijtimoiy tarmoqlardagi uzluksiz axborot oqimi va o'yin ilovalari o'quvchilarning uzoq muddatli diqqatni jamlash qobiliyatiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Natijada dars davomida bilimni chuqur o'zlashtirish va mustaqil fikrlash ko'nikmalari zaiflashadi.

Bundan tashqari, mobil telefonlardan foydalanish bilan bog'liq axborot xavfsizligi masalalari ham alohida ahamiyat kasb etadi. So'nggi yillarda maktablarda kiberbulling, shaxsiy ma'lumotlarning noqonuniy tarqalishi, ruxsatsiz foto va video tasvirga olish, sun'iy intellekt vositalari yordamida tayyorlangan topshiriqlarni o'zlashtirish va akademik halollik tamoyillarining buzilishi bilan bog'liq holatlar ko'paymoqda. Bu esa nafaqat ta'lim sifati, balki o'quvchilarning huquqlari va psixologik xavfsizligini ta'minlash masalasini ham dolzarb etadi. Shu sababli maktablarda mobil telefonlardan foydalanishni tartibga solish faqat texnik yoki tashkiliy choralar bilan emas, balki media savodxonlik, raqamli etika va axborot xavfsizligi bo'yicha tizimli ta'lim orqali amalga oshirishi maqsadga muvofiq.

Xalqaro tajribani tahlil qilish shuni ko'rsatadiki, mobil telefonlardan foydalanishni tartibga solishda davlatlar turli modellarni qo'llamoqda. Fransiya maktablarda mobil telefonlardan foydalanishning qat'iy cheklanishi o'quvchilarning darsdagi faolligini va o'zlashtirish ko'rsatkichlarini yaxshilashga xizmat qilgan bo'lsa, Singapur va Janubiy Koreya tajribasi mobil telefonlardan o'qituvchi nazorati ostida foydalanish raqamli kompetensiyalarni

¹ <https://lex.uz/docs/-5013007>

rivojlantirishda samaraliroq ekanini ko'rsatmoqda. AQSh va Kanada tajribasida esa har bir maktab o'zining ichki siyosatini ishlab chiqishi natijasida moslashuvchan boshqaruv tizimi shakllangan. Ushbu tajribalar O'zbekiston ta'lim tizimi uchun ham muhim metodologik asos bo'lib xizmat qilishi mumkin.

O'zbekiston ta'lim tizimida amalga oshirilayotgan raqamlashtirish islohotlari maktablarda mobil texnologiyalardan foydalanishning yangi imkoniyatlarini yaratmoqda. Elektron kundaliklar, masofaviy ta'lim platformalari, elektron kutubxonalar, virtual laboratoriyalar va sun'iy intellekt asosidagi o'quv tizimlarining joriy etilishi mobil qurilmalardan maqsadli foydalanish zaruratini kuchaytirmoqda. Shu bilan birga, bu jarayon ichki tartib-qoidalarni takomillashtirishni, o'qituvchilarning raqamli pedagogik kompetensiyalarini rivojlantirishni hamda ota-onalar bilan hamkorlikni mustahkamlashni talab etadi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, mobil telefonlardan foydalanish samaradorligi ko'p jihatdan pedagogning raqamli kompetensiyasiga bog'liq. Agar o'qituvchi mobil ilovalar, elektron ta'lim platformalari, sun'iy intellekt vositalari va interaktiv metodlardan samarali foydalana olsa, mobil telefonlar o'quv jarayonining muhim didaktik vositasiga aylanishi mumkin. Aksincha, pedagogik nazorat yetarli bo'lmagan hollarda mobil qurilmalar ta'lim sifatini pasaytiruvchi omilga aylanish ehtimoli ortadi. Shu sababli pedagoglarni zamonaviy raqamli texnologiyalar bo'yicha muntazam malaka oshirish kurslariga jalb qilish muhim ahamiyatga ega.

Muhokama jarayonida yana bir muhim jihat sifatida ota-onalar bilan hamkorlik masalasi alohida e'tiborga loyiq. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, maktab va oilaning mobil telefonlardan foydalanish bo'yicha yagona talab va qoidalarga amal qilishi o'quvchilarda mas'uliyatli raqamli xulq-atvorni shakllantirishga yordam beradi. Shu bois ota-onalar uchun media savodxonlik, internet xavfsizligi va raqamli nazorat bo'yicha seminarlar, treninglar va maslahatlar tashkil etish zarur.

Bundan tashqari, maktablarda mobil telefonlardan foydalanish bo'yicha "Raqamli odob-axloq kodeksi"ni ishlab chiqish maqsadga muvofiqdir. Mazkur kodeksda dars vaqtida mobil telefonlardan foydalanish tartibi, taqiqlangan holatlar, pedagogik maqsadlarda foydalanish shartlari, shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish, foto va videotasvirga olish qoidalari hamda akademik halollik tamoyillari aniq belgilanishi lozim. Bunday hujjat maktab ma'muriyati, pedagoglar, o'quvchilar va ota-onalar uchun yagona me'yoriy asos bo'lib xizmat qiladi.

Shuningdek, sun'iy intellekt texnologiyalarining ommalashuvi mobil telefonlardan foydalanishni tartibga solish masalasiga yangi yondashuvlarni talab qilmoqda. Chat-botlar, matn generatorlari, avtomatik tarjima vositalari va boshqa sun'iy intellekt ilovalari o'quvchilarning mustaqil ishlash ko'nikmalariga ham ijobiy, ham salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Shu sababli maktablarda sun'iy intellekt vositalaridan foydalanish bo'yicha alohida metodik tavsiyalar ishlab chiqilishi, o'quvchilarga ushbu texnologiyalardan mas'uliyatli va etik foydalanish qoidalari o'rgatilishi zarur.

Umuman olganda, tadqiqot natijalari maktablarda uyali aloqa vositalaridan foydalanishni tartibga solish masalasini kompleks yondashuv asosida hal etish zarurligini ko'rsatadi. Bunda me'yoriy-huquqiy bazani takomillashtirish, pedagoglarning raqamli kompetensiyalarini rivojlantirish, ota-onalar bilan hamkorlikni kuchaytirish, media savodxonlikni oshirish, axborot xavfsizligini ta'minlash va sun'iy intellekt texnologiyalaridan oqilona foydalanish bo'yicha tizimli chora-tadbirlarni amalga oshirish muhim ahamiyat kasb etadi. Aynan shunday yondashuv mobil telefonlarning salbiy ta'sirini kamaytirish, ularning ta'limdagi ijobiy imkoniyatlaridan samarali foydalanish hamda zamonaviy, xavfsiz va sifatli ta'lim muhitini shakllantirishga xizmat qiladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Mazkur tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, umumiy o'rta ta'lim maktablarida uyali aloqa vositalaridan foydalanishni tartibga solish zamonaviy ta'lim tizimining muhim tarkibiy qismlaridan biri hisoblanadi. Raqamli transformatsiya jarayonlarining jadallashuvi, axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining keng rivojlanishi va sun'iy intellekt vositalarining ta'lim tizimiga kirib kelishi mobil telefonlarning o'quv jarayonidagi o'rnini tubdan o'zgartirmoqda. Smartfonlar bugungi kunda faqat aloqa vositasi emas, balki elektron ta'lim resurslari, virtual laboratoriyalar, elektron kutubxonalar, onlayn test tizimlari, ta'lim platformalari va sun'iy intellekt ilovalari orqali bilim olish imkoniyatlarini kengaytiruvchi muhim didaktik vositaga aylangan.

Tadqiqot davomida tahlil qilingan ilmiy adabiyotlar va xalqaro tajribalar shuni ko'rsatdiki, mobil telefonlardan foydalanishning ta'lim jarayoniga ta'siri ularning o'zi bilan emas, balki ulardan foydalanish usuli va boshqaruv mexanizmlariga bog'liq. Pedagogik jihatdan maqsadli va nazorat ostida qo'llanilgan mobil qurilmalar o'quvchilarning raqamli kompetensiyalarini rivojlantirish, mustaqil ta'lim olish ko'nikmalarini shakllantirish, axborot bilan ishlash madaniyatini oshirish va innovatsion ta'lim texnologiyalarini joriy etishda samarali vosita bo'lib xizmat qiladi. Aksincha, dars vaqtida mobil telefonlardan nazoratsiz foydalanish o'quvchilarning diqqatini pasaytirishi, o'zlashtirish darajasiga salbiy ta'sir ko'rsatishi, internet qaramligi, kiberbulling va akademik halollik bilan bog'liq muammolarni keltirib chiqarishi mumkin.

Xalqaro tajriba tahlili shuni ko'rsatadiki, rivojlangan davlatlarning aksariyatida mobil telefonlardan foydalanishni mutlaq taqiqlash emas, balki aniq belgilangan qoidalar asosida boshqarish tamoyili qo'llanilmoqda. Fran-

siya, Yaponiya va boshqa davlatlarda qat'iy cheklovlar joriy etilgan bo'lsa, Singapur, Janubiy Koreya, Kanada va AQShning ko'plab ta'lim muassasalarida mobil qurilmalar pedagogik maqsadlarda o'qituvchi nazorati ostida qo'llaniladi. Ushbu tajriba O'zbekiston ta'lim tizimi uchun ham mobil texnologiyalardan oqilona foydalanishga asoslangan muvozanatli modelni ishlab chiqish zarurligini ko'rsatadi.

Tadqiqot natijalari O'zbekiston umumiy o'rta ta'lim tizimida mobil telefonlardan foydalanishni tartibga solish bo'yicha mavjud me'yoriy-huquqiy asoslarni yanada takomillashtirish zarurligini ham ko'rsatdi. Maktablarda yagona ichki tartib-qoidalarini ishlab chiqish, pedagoglarning raqamli kompetensiyalarini muntazam rivojlantirish, ota-onalar bilan hamkorlikni kuchaytirish hamda media savodxonlik va axborot xavfsizligi bo'yicha tizimli ishlarni tashkil etish muhim ahamiyat kasb etadi.

Ayniqsa, sun'iy intellekt texnologiyalarining ommalashuvi sharoitida o'quvchilarda raqamli etika, akademik halollik va mas'uliyatli raqamli xulq-atvor ko'nikmalarini shakllantirish dolzarb vazifalardan biridir. Kelgusida ushbu yo'nalishda empirik tadqiqotlar o'tkazish, turli yosh guruhlaridagi o'quvchilarning mobil telefonlardan foydalanish odatlarini tahlil qilish, sun'iy intellekt ilovalarining ta'lim sifatiga ta'sirini baholash hamda mobil qurilmalarni boshqarishning innovatsion pedagogik modellarini ishlab chiqish maqsadga muvofiq hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. – Toshkent: O'zbekiston, 2023.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 5-oktabrdagi PF-6079-son² "Raqamli O'zbekiston – 2030" strategiyasini tasdiqlash va uni samarali amalga oshirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi Farmoni. – Toshkent, 2020.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2025-yil 19-martdagi PF-51-son³ "Maktabgacha va maktab ta'limi sohasida boshqaruv tizimi samaradorligini oshirishning qo'shimcha chora-tadbirlari to'g'risida"gi Farmoni. – Toshkent, 2025.
4. O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligining umumiy o'rta ta'lim muassasalarida ichki tartib-qoidalarini belgilovchi me'yoriy hujjatlari.
5. UNESCO. Global Education Monitoring Report 2023: Technology in Education. Paris: UNESCO Publishing, 2023.
6. UNESCO. Guidance for Generative AI in Education and Research. Paris: UNESCO, 2023.
7. OECD. Students, Digital Devices and Learning. Paris: OECD Publishing, 2022.
8. OECD. PISA 2022 Results. Paris: OECD Publishing, 2023.
9. UNICEF. The State of the World's Children: On My Mind. New York: UNICEF, 2021.
10. European Commission. Digital Education Action Plan (2021–2027). Brussels, 2021.
11. Prensky M. Digital Natives, Digital Immigrants. – On the Horizon, 2001.
12. Selwyn N. Education and Technology: Key Issues and Debates. 3rd ed. London: Bloomsbury Academic, 2021.
13. Livingstone S. Children and the Internet. Cambridge: Polity Press, 2019.
14. Rosen L.D. The Distracted Mind: Ancient Brains in a High-Tech World. MIT Press, 2016.

² <https://lex.uz/ru/docs/-5030957>

³ lex.uz/uz/docs/-7438953

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №7(2)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan
O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.